

VERONIQUE HUIJBREGTS

Psychologische inbreng onontbeerlijk

Preventie en nazorg bij radicalisering van islamitische jongeren

Voorkomen dat geradicaliseerde islamitische jongeren afreizen naar Syrië en Irak en de opvang van deze jongeren bij terugkeer zijn veelbesproken items in Nederland. Arq Psychotrauma Expert Groep werkt mee aan de ontwikkeling van een effectieve aanpak. Bestuurslid Jan Schaart en Magda Rooze, projectleider van TERRA, belichten waarom de psychologische insteek bij preventie en nazorg op dit terrein onontbeerlijk is.

De betrokkenheid van Arq bij het terrorismevraagstuk is begonnen na de aanslagen in Madrid in 2004, vertelt Jan Schaart. 'Het eerste project ging over die slachtoffers van deze aanslag en hun mogelijke rol in het voorkomen van terrorisme. Daar ligt een parallel met de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog, ons werkterrein van oudsher. Ook nu nog geven mensen die in de Tweede Wereldoorlog bijvoorbeeld in concentratiekampen en het verzet hebben gezeten, gastcolleges over hun ervaringen. Ze trekken de lessen daaruit door naar de huidige tijd, en waarschuwen voor antisemitisme en onverdraagzaamheid. De relatie met ons werk ligt onder meer in het belang van herkenning van en erkenning voor de slachtoffers. Dat ze kunnen vertellen over hun situatie en hun ervaring willen uitdragen, hoort daarbij.'

Europees netwerk

Ook de slachtoffers van terrorisme zoeken erkenning en herkenning, zegt Magda Rooze. In de Europese landen waar terroristische aanslagen hebben plaatsgevonden, zoals Spanje, Engeland, Frankrijk, Ierland en Italië, hebben slachtoffers zich verenigd. Samen kunnen ze hun ervaringen een stem geven, onder meer in getuigenissen aan leden van de Europese Commissie en regeringsleiders, en begrip creëren voor hun positie. De EU wil nu nagaan welke rol de slachtoffers kunnen spelen bij het voorkomen van terrorisme en radicalisering. Arq heeft dit thema opgepakt. 'Wij wilden de expertise die we hebben opgebouwd vanaf 2004 inzetten voor verdere kennisontwikkeling en het

maken van praktische instrumenten,' verklaart Rooze. Dat gebeurt in het TERRA-project (zie kader). Resultaat is onder meer een toolkit voor mensen die door hun werk of sociale situatie met radicaliserende jongeren te maken hebben. In Nederland brengt TERRA deze handleiding breed onder de aandacht. In samenwerking met de gemeente Amsterdam is de folder voor leerkrachten uit de toolkit geïntegreerd in het materiaal van het Strategisch Netwerk Radicalisering en Polarisatie. Twintigduizend exemplaren van de folder met tips, do's en don'ts, worden verspreid onder leerkrachten om hen te informeren over wat ze het beste kunnen doen in contact met jongeren waarover ze zich zorgen maken.

Gemeenschapsaanpak

Leerkrachten zijn een belangrijke groep als het gaat om het signaleren van radicalisering omdat ze de jongeren van dichtbij en langere tijd meemaken. Gedragsveranderingen vallen hen snel op. Rooze benadrukt dat het zaak is die veranderingen 'gewoon' te bespreken, binnen de bestaande relatie met de leerling. Want het gaat om een uiterst gevoelig onderwerp en met stigmatisering bereik je het tegendeel van wat je wilt bereiken. 'Onze boodschap is: praat met deze jongeren zoals je dat altijd al doet, maar houd de signalen in je achterhoofd.' Naast leerkrachten hebben ook wijkagenten en buurtwerkers een rol in het voorkomen van radicalisering. Rooze: 'Wij stimuleren een gemeenschapsaanpak. Leerkrachten moeten niet op hun eentje iets met signalen gaan doen.'

TERRA I en II

In het Europese project TERRA zijn de krachten gebundeld van slachtoffers van terreurgeweld en voormalige radicalen die zich inzetten om radicalisering te voorkomen. Doel van het project is bestaande kennis bijeen te brengen en verder te ontwikkelen. TERRA (afkorting van Terrorisme en Radicalisering) gebruikt deze kennis om beroepskrachten en anderen handvatten te bieden om (dreigende) radicalisering bij jongeren tegen te gaan. Op basis van wetenschappelijke literatuur, expertmeetings en gesprekken met betrokkenen is de TERRA Toolkit ontwikkeld, een handleiding met folders en met filmmateriaal op de website. In aparte hoofdstukken krijgen leerkrachten en jeugdwerkers, politiemensen, gevangenismedewerkers, journalisten, religieuze leiders en lokale en nationale overheden informatie over de aanpak van radicalisering, de fasen in het radicaliseringsproces en mogelijke signalen. De Europese Commissie heeft subsidie toegekend voor een tweede ronde. Deze moet leiden tot een train-the-trainer-programma op basis van de toolkit, lesmateriaal voor scholen en een wetenschappelijk onderbouwd beleidsadvies.
www.terra-net.eu

Terreurdreiging in het centrum van Londen, oktober 2005 (Peter Hilz/HH).

Ze kunnen de bestaande overlegstructuren gebruiken. Dat begint met zorgen delen, met het schoolteam, het zorgteam of de wijkagent. Een

leerkracht die goed contact heeft met de ouders, kan zijn zorgen met hen bespreken.’

Simpele oplossingen voor dreigende situaties

zijn er niet. Tijdens een voorlichting over de folder in Amsterdam-Noord vertelde een ervaren docente Rooze dat ze in één jaar tijd drie

jongens in haar klas had zien radicaliseren. Ze gingen andere kleding dragen, boycotten bepaalde gespreksonderwerpen in de les, baden veel, en bejegenden de docente agressief. Nadat de school de situatie met de ouders had besproken, nam een van de ouderparen hun zoon zijn paspoort af. 'Zo'n voorbeeld maakt duidelijk dat de antwoorden niet makkelijk beschikbaar zijn. Dat geldt natuurlijk ook voor andere Europese landen. Het is hard nodig om in preventie te investeren. We beginnen nog maar net met de ontwikkeling van goed materiaal en effectieve interventiemethoden. Daarbij is de inbreng van belang van iedereen die zich met deze jongeren bezig houdt.'

De komende jaren gaat men bij TERRA de kennis verder uitdiepen en vertalen in een train-the-trainers-programma en lesmateriaal voor scholen. Ook een beleidsadvies voor overheden staat op de agenda. Als spin-off heeft TERRA samen met het International Centre for Counterterrorism (ICCT) in Leiden, het International Victimology Institute Tiburg (Intervict) en de Universiteit van Amsterdam het initiatief genomen om Nederlandse onderzoekers op het terrein van radicalisering bijeen te brengen. Doel: uitwisseling en samen nadenken over een gezamenlijke onderzoeksagenda. Rooze: 'Radicalisering krijgt niet alleen van onderzoekers, maar ook van andere professionals veel aandacht. De druk is zo groot dat men bijna niet aan samenwerking toekomt, terwijl iedereen de noodzaak daarvan voelt. Wij willen die samenwerking stimuleren.'

Nazorg

Tijdens een werkbezoek in Duitsland maakten Schaart en Rooze nader kennis met de werkwijze van 'Hayat'. Zij waren ervan onder de indruk. De Hayat-medewerkers werken zeer gestructureerd en vanuit een heldere opstelling. De medewerkers ondersteunen alleen de familieleden en andere naasten, en enkel op hun verzoek. In gesprekken onderzoeken ze de achtergronden van de radicalisering en de rol van het geloof daarbij. De werkelijkheid blijkt dan veelal genuanceerder dan op het oog lijkt. De rol van het geloof is volgens de onderzoekers vaak secundair, vertelt Schaart. 'Uit hun ervaring blijkt ook dat niet alle jongeren die naar Syrië vertrekken, oorlog willen voeren. Ze willen soms alleen steun geven. De medewerkers leren ouders in contact te blijven met hun kinderen en zo min mogelijk te werken met dwang en verbod, want dat werkt vaak averechts.'

Behalve preventie kan ook nazorg helpen de dreiging die van radicalisering uitgaat te verminderen. Daarom denkt Arq ook na over haar rol bij de opvang van mensen die terugkeren. Iemand die uit een oorlog terugkomt, heeft altijd nare dingen meegemaakt. Die kunnen tot ernstige klachten leiden. Bij Stichting Centrum '45 en Equator Foundation is veel ervaring opgedaan met de behandeling van vluchtelingen, met onder hen veel voormalig militairen die aan beide zijden hebben gevochten. Arq bereidt zich voor om die ervaring in te zetten voor de behandeling van voormalig IS-strijders. Voorwaarde daarvoor is dat de persoon in kwestie zelf aan geeft behandeld te willen worden. Een vertrou-

wensrelatie met de ouders van de jongere, zoals Hayat die in Duitsland opbouwt, is daarbij van grote waarde. Daardoor durven jongeren eerder een beroep te doen op nazorg, aldus Schaart.

Integrale aanpak

De combinatie van preventie en nazorg vindt Schaart een sterk uitgangspunt van Hayat. Tegelijkertijd kan de Duitse aanpak niet één-op-één worden overgezet naar de Nederlandse situatie. Het is nog te vroeg om te zeggen hoe het beleid in Nederland zich gaat ontwikkelen. Schaart: 'De overheid heeft in het najaar van 2014 een actieprogramma opgezet voor een integrale aanpak met een scala aan maatregelen, onder meer voor preventie en de omgang met teruggekeerde jongeren. Ze bezint zich nog op de vraag over de verdere aanpak. Er lopen enkele initiatieven. Het Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders heeft bijvoorbeeld een telefonische hulplijn met vertrouwenspersonen opgezet. Ook in andere landen gebeurt van alles, zoals in Engeland en Denemarken. We willen die ervaringen bijeen brengen en kijken wat werkt. Maar we weten dat de opvang van teruggekeerde jongeren politiek gevoelig ligt.'

'Het is volgens ons onontbeerlijk om de "zachte" kant, van psychiaters en psychologen, te betrekken bij de aanpak van radicaliserende jongeren, bij preventie en nazorg. Ouders zijn vaak wanhopig. Soms maken ze zich zorgen over hun zoon die drinkt en achter de meiden aanzit, terwijl die opeens vanuit Syrië opbelt. Die ouders slapen niet meer!'

Vanuit Nederland zijn nu zo'n 200 jongeren naar Syrië afgereisd. Als die terugkeren, hebben ze ervaring met oorlog en geweld. In Nederland zijn er veel meer jongeren die met ze sympathiseren. Schaart: 'Dat gevaar moet je niet onderschatten.'

VERONIQUE HUIJBREGTS (socioloog) is freelance journalist/redacteur. (zie www.teksthuijbregts.nl)

Top van internationale experts radicalisering in Nederland

TERRA-conferentie 26 november 2015

Preventie van radicalisering stelt overheden en professionals die er in de praktijk mee geconfronteerd worden nog steeds voor vele vragen. Wat zijn effectieve interventies, wie hebben hier een taak in te vervullen en hoe moet er samengewerkt worden? Wat is een goede balans tussen preventie en repressie?

Op 26 november organiseert Arq Psychotrauma Expert Groep de TERRA-conferentie *Prevention, De-radicalisation and Citizenship*. Internationale experts zoals professor Fathali Moghaddam, dr. Lorenzo Vidino, Maajid Nawaz, Rt Hon Hazel Blears en Max Boon, zullen inzichten delen als bijdrage een antwoord te vinden op deze vragen.

Tijdens het middagprogramma zijn er praktische workshops rond de TERRA Toolkit die aan de deelnemers beschikbaar wordt gesteld in de Nederlandse vertaling en de best practices in Nederland.

Burgemeesters kunnen in een ronde tafel bijeenkomst exclusief in gesprek met de internationale experts.

Zie voor nadere informatie

www.terra-net.eu en www.terratoolkit.eu

Voor aanmeldingen kunt u een mail sturen aan academy@arq.org onder vermelding TERRA conferentie.

